

הרב יעקב משה הכהן לעסין זצ"ל
משגיח רוחני (תש"ב-תשל"ח)

הקשר שבין ישראל להקב"ה*

אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם, אמר רב אמי א"ר יוחנן וקשים לעולם יותר מדור המבול, שנאמר: "אלה וכחש ורצוח וגנב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו". מאי משמע? כדמתרגם רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין. וכתוב "על כל תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה, בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו", ואלו בדור המבול לא נגזרה גזרה על דגים שבים, שנאמר, "מכל אשר בחרבה מתו" ולא דגים שבים, ואילו הכא אפילו דגים שבים. ואימא עד דעביד לכולהו? לא ס"ד, דכתיב "כי מפני אלה אבלה הארץ". ואימא אלה לחוד והנך לחודיהו? מי כתיב ופרצו, פרצו כתיב.

(קדושין יג.)

"כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם" לא נאמר באיש שאינו שייך לתורה ולהוראה בעניני גיטין וקדושין, שהלא במצב כזה מה השמיעונו חז"ל? אלא כפי הנראה נאמר זה על ת"ח היודע כל דיני הוראה בגיטין וקדושין רק חסר לו דין אחד השייך לסוג של גיטין וקדושין, ואף באופן זה נאמר, "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם". וז"ל הגמ' (ו.): "הי' מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושי' ולא פירש, ר' יוסי אומר דיו, אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי [דאמרינן מסתמא לשם קדושין נתן והיא קבלתם לכך. רש"י] אמר לו רב יימר לרב אשי: ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין אפילו לא שמיע

---

* מאמר זה נדפס בספרו המאור שבתורה (ח"ג, שנת תשכ"ב, עמ' תצח-תקא).

לו הא דרב הונא אמר שמואל? [דהלכה כר' יוסי, נימא נמי דלא יהא עסק עמהם, כלומר, מי שכיחא הא או לא שכיחא שיהא אדם נותן גט או קדושין לאשה ואינו מפרש. רש"י] א"ל אין הכי נמי".

ובודאי מדובר כאן בדיין הגון וראוי, הירא וחרד לדבר ה', ואף אם לא ידע איזה בירור בדין בודאי ישאל מגדול ממנו, דאטו ברשיעי עסקינן? ובכל זאת אם יש לו איזה חסרון בידיעה, אף בדין אחד הנוגע לקדושין וגיטין, נאמר עליו שלא יהא לו עסק עמהם אף בדינים הידועים לו – וקשים לעולם יותר מדור המבול וכו', איום ונורא מאד משפטי שמים שחשש של ספק "אשת איש" ושגגה של איש אחד המורה בדין גיטין וקדושין קשה יותר מדור המבול שהשחתתם היתה בכל הדור בכללותו, בכמות ואיכות, בעריות ובכל מיני השחתות במזיד לאין סוף, עד שכל הבריאה כולה נמחתה מן העולם באופן שלמעלה מן הטבע, כפי שאמר הקב"ה "ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה", ורק נח ובניו נשארו למען החיות זרע על פני כל הארץ. וכתב המהרש"א, "הגם שיש בזה ספק אשת איש וקצת שוגג, ובדור המבול היו נכשלין בודאי אשת איש, מכל מקום זה קשה יותר דבבני נח אין בו פסול ממזרות, אבל בישראל שיש בהם פסול ממזרות מאשת איש עבירה גוררת עבירה, כי העולם יטעו שהגיטין וקדושין גמורים היו והבנים כשרים, וזהו בעצמו כוונת המתרגם דמולדין בנין מנשי חבריהן חובין על חובין מוסיפין, דהיינו, פסול ממזרות יביאו לעולם בגיטין וקדושין שאינם כהלכתן".

וראוי להסביר הענין, כי כידוע ישנם ענינים של מעשים רעים שלבד שהם רעים בעצמותם, משפיעים המה על עושה הרע ועל חיי החברה בכלל באופן רחוק מאד, כמו דור המבול שנאמר על דור זה "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום" (בראשית ו). ואף הבהמות ושאר בעלי חיים השחיתו את דרכם ונמחו עם האדם, והשחתתם שהיתה גרועה מאד, כמו גילוי עריות ושפיכות דמים וחמס, היתה ניכרת במעשיהם. אבל אין מקום להשתנות מהותם ואישיותם ביחוד, אחרי שהמה במדרגה הנמוכה, כפי דברי הגרמ"ח לוצטו בספרו דרך ה' שכתב, "והנה בשעה שנחלק העולם כך, שם הקב"ה שבעים פקידים מסוג המלאכים שיהיו הם הממונים על האומות האלה, ומשקיפים עליהם ומשגיחים על עניניהם, והוא ית"ש לא ישגיח עליהם אלא בהשגחה כללית, והשר הוא ישגיח עליהם בהשגחה פרטית, בכח שמסר לו האדון ב"ה על זה, ועל דבר זה נאמר (עמוס ג), "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה". ואמנם לא מפני זה תעדר ח"ו ידיעתו בפרטיהם, כי הכל צפוי וגלוי

לפניו ית"ש מעולם, אבל הענין הוא, שאינו משגיח ומשפיע לפרטיהם. ואולם במעשיהם של ישראל תלה האדון ב"ה תקון כל הבריאה ועילוי, כמ"ש, ושעבר כביכול את הנהגתו לפעלם, להעיר ולהשפיע או ליסתר ולהתעלם ח"ו – על פי מעשיהם. אך מעשה האומות, לא יוסיפו ולא יגרעו במציאות הבריאה ובגילוי ית"ש או בהסתרו, אבל ימשיכו לעצמם תועלת או הפסד, אם בגוף ואם בנפש, ויוסיפו כח בשר שלהם או יחלישוהו".

ובזה יבוארו דברי המהרש"א "דבני נח אין בו פסול ממזרות", כי המובן "ממזר" מי שבא ממזור לאמו, ר"ל שלא הותר לאביו לבא על אמו, והוא מום של זרות, מפני שזר אביו לאמו, ונמצא מה שבבני נח אין בהם פסול ממזרות ופסולי קהל מפני שהמה נעדר מעלת האנושי לפי מדרגתם הנמוכה, אבל לא כן בישראל שיש בהם פסול ממזרות ופסולי קהל, וחסרון זה מגיע למהותם ועצמיותם של ישראל ביסודם ונצחיותם, שנקראו בנים למקום ותכלית בריאת שמים וארץ, וכל תולדותיהם היא רק ישראל שהוא מרכבה לשכינה, וז"ל הגאון הנ"ל: "הוא מה שכתוב "אחרי ה' אלקיכם תלכו" וכן בלשון הזה נאמר כמה פעמים, הלא נראה שלשון זה יותר חביב הוא "לפני ה'" כמו "התהלך לפני והי' תמים"? אך באמת סוד גדול, כי חלק אחד מן השכינה מתלבש בתוך הנשמות של ישראל, והוא סוד "קדוש שרוי בתוך מעיו" (תענית יא) בסוד "אלקי בקרבו" (דברים לא) וזה כמו מוחין ופנימיות לנשמה. אמנם כמו שידעת שרק אחורי העליון הם נעשים מוחין בתחתון, כן מאחורי השכינה הוא החלק הזה המתלבש בתוך הנשמות, וזה נקרא "אחרי ה'", והוא המקשר הנשמות עם השכינה, ומי שמטיב מעשיו הנה הוא מחזיק הקשר הזה, ובכחו נדבק בשרשו כראוי על ידי המצות, ומי שמריע מעשיו איבד זה הקשר, והוא סוד "לשוב מאחרי ה' (יהושע כב)".

ובזה יש לנו מבוא גדול להבין את הכרת הרע של חז"ל במי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין ועוסק בהם, שקשות התוצאות של זה יותר מדור המבול, אף שהי' בסוג של מקור הרע, אבל לפי שנתבאר לפנינו קשה יותר בזה שנוגע לממזרות ומהרס בפגם זה את היסוד והמהות של קדושת ישראל ונצחיותו ודבקותו בה' כמרכבה לשכינה, כביכול, והרי הוא כמעמיד צלם בהיכל, לא כן בדור המבול שחסר להם החשיבות בעצמותם ורעתם באופן פשוט בהגשמה גדולה במהותם המגושמה.

וראוי להביא בזה דברי חז"ל במשנה (יבמות מב): "כל הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים (משעת גירושין או מיתת בעלה הראשון)". ושואלת הגמ', "אמאי? אמר רב נחמן אמר שמואל משום דאמר קרא

"להיות לך לאלקים ולזרעך אחרוך" (בראשית ח), להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, [וברש"י: שאין השכינה שורה אלא על הודאי שזרעו מיוחס אחריו]. ולכאורה קשה להבין הענין "כדי להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני", ומאי נפקא מינה בזה, אחרי שהבעל הראשון והשני כשרים הם, ואיזה חסרון להשראת השכינה על הולד כשיש ספק למי הוא שייך אחרי שכשר הוא, וגם קמי שמיא גליא למי שייך הולד להשרות עליו השכינה? אבל לפי שנתבאר לפנינו גודל מעלת חיי המשפחות וקביעותם בישראל, שקשורות ודבוקות המה במקור הנצח כביכול וכל צד כל שהוא של חסרון הנוגע לפגם משפחה נחשב לחסרון במובן של "בנים אתם לה' אלקיכם", וכל חברי המשפחה מחויבים להתאחד בקדושת ה' וישראל, וחסרון בהכרת הבן לדעת של מי הוא, אם לבעל הראשון או להשני, מביא פירוד בהמשפחה אף באופן חצוני, וזה כלל גדול שענינים חצוניים משפיעים על פנימיות הנפש, וביחוד בענינים דקים כאלה שהחצוניים עצמם נחלקים לפנימיים, ובזה שחסר בהכרת האב האמתי את בנו יוצא מזה התרחקות חצונית וישפיע על התקרבות הפנימי והמקורי של נפש הבן, ונמצא חסרון במובן של צל פגם משפחה אף בפנים רחוקים, מזה שנאמר "להיות לך לאלקים ולזרעך אחרוך", כי ה"לך ולזרעך אחרוך" צריכים להיות מאוחדים וחל על שניהם "להיות לאלקים" עליהם, וזהו שאמרו ז"ל: "שאינ השכינה שורה אלא על הודאי שזרעו מיוחס אחריו".